

Länsstyrelsen
Västerbotten

Yttrande

1 (5)

Datum
2025-03-17

Diarienummer
9972-2024

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se

Begäran om yttrande över promemorian En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30).

Er beteckning: S2024/02012

Sammanfattning

Länsstyrelsen Västerbotten här nedan benämnd Länsstyrelsen, avstyrker i stort utredningens förslag till En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas. Länsstyrelsen håller med om utredningens uppfattning att det i vissa fall kan vara motiverat att ge stödinsatser utan samtycke, men understryker att detta medför flera utmaningar. Vidare önskar Länsstyrelsen att vissa resonemang samt förslag vidareutvecklas enligt synpunkter och ställningstaganden som presenteras nedan. Länsstyrelsen lämnar följande inspel på remissen:

- *avstyrker* förslaget om den nya lagen om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas, förkortad LIV. Länsstyrelsen föreslår i stället en vidareutveckling av den nuvarande LVU-lagstiftningen.
- *avstyrker* särskilt förslagen i kapitel 12.3 Elektronisk övervakning.
- *tillstyrker* förslaget om att införa en möjlighet att fatta beslut om nödvändiga insatser till vårdnadshavare vars barn vårdas utanför det egna hemmet eller i det egna hemmet med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) utan vårdnadshavares samtycke. En ny bestämmelse bör införas i LVU.
- *tillstyrker* förslaget att vårdnadshavare ska ha rätt till tillfällig föräldrapenning vid deltagande i öppna insatser beslutade av socialnämnden enligt socialtjänstlagen.
- *avstyrker* förslaget om att förena beslut om insatser till vårdnadshavare enligt LIV med vitesföreläggande.

Synpunkter på särskilda delar

8.5 Den nya ordningen ska regleras i en ny lag

Ett av de största hindren för att säkerställa barns trygghet och utveckling är situationer där vårdnadshavare motsätter sig insatser från socialtjänsten. När barn och unga befinner sig i riskfyllda situationer, men vårdnadshavares samtycke saknas, kan detta leda till att nödvändiga insatser uteblir. Detta är särskilt allvarligt när barn riskerar att dras in i kriminalitet eller utsättas för allvarlig omsorgsbrist. Därför behöver lagstiftningen tydliggöra vårdnadshavares skyldighet att samverka när socialtjänsten uttryckt oro för att barnet riskerar att hamna i kriminalitet. Länsstyrelsen delar utredningens uppfattning att det i vissa fall kan vara motiverat att ge stödinsatser utan samtycke, men betonar att detta medför betydande utmaningar. Länsstyrelsen avstyrker förslaget att den nya ordningen ska regleras i ny lag (LIV) då det skulle innebära en omfattande förändring av socialtjänstens befogenheter. Länsstyrelsen föreslår i stället en vidareutveckling av den nuvarande LVU-lagstiftningen med syfte att utveckla mellantvånget som finns i 22§ LVU för att bättre svara mot dagens behov av tidiga insatser och föräldraförelägganden.

Övriga synpunkter

Länsstyrelsen delar oron över att barn och unga har ojämlik tillgång till stöd från socialtjänsten, och att alltför många barn som har behov av socialtjänstens stödjande insatser inte nås av dessa. En stor grupp, uppskattningsvis 40 procent av de barn och unga som utreds av socialnämnder och som bedöms vara i behov av stöd, får inte stöd till följd av bristande samtycke.

Det är också svårt att överblicka konsekvenserna av ett införande av den föreslagna lagen då det parallellt pågår ett omfattande reformarbete på socialtjänstens område. Just nu förbereder kommunerna sig för att den nya socialtjänstlagen ska träda i kraft i juli 2025. Det är oklart hur väl förslagen harmonierar med den nya socialtjänstlagens fokus på en tillgänglig och kunskapsbaserad socialtjänst. Därtill innebär den nya socialtjänstlagen ändringar som har direkt bäring på förslagen, som borde utvärderas innan man överväger andra åtgärder.

Ur ett brottsförebyggande perspektiv

Generellt välkomnas förslag som möjliggör att vårdnadshavare ska delta i insatser i öppna former för att stärka sin föräldraförmåga när hen inte samtycker. En relativt stor andel vårdnadshavare motsätter sig i dag det stöd som erbjuds trots att de har bedömts att ha behov av stöd. Om föreslagna åtgärder genomförs, kan det vara positivt att socialnämnder ska få besluta att barn eller unga ska delta i insatser i öppna former när samtycke saknas såväl tidigare som i fler fall än i dag. Att tvångsplacera barn och unga är en ingripande åtgärd som inte sällan har negativ effekt på den unges utveckling. Därför är det positivt att i den mest möjliga mån behålla den unge i sin hemmiljö och att familjen får vård och stöd i hemkommunen. Länsstyrelsen vill understryka att det är av största vikt att insatserna är tillgängliga och av god kvalitet och evidensprövade. Fokus bör ligga på stöd och vård och inte kontroll och regelefterlevnad. En anledning till att vårdnadshavare inte frivilligt tar emot stöd kan vara för att de har lågt förtroende och tillit för socialtjänsten och dess förmåga till stöd. Att arbeta parallellt med att öka förtroendet och tilliten måste vara i första fokus och kontrollåtgärder bör användas i andra hand.

Ur ett rättighetsperspektiv

Vid en helhetsbedömning anser Länsstyrelsen att ett beslut om elektronisk övervakning genom fotboja för en ung person, som varken begått en kriminell handling eller är misstänkt för brott, utgör ett oproportionerligt ingrepp i barnets eller den unges fri- och rättigheter i förhållande till lagförslagets syfte.

Länsstyrelsen avstyrker förslaget att förena beslut om insatser till vårdnadshavare enligt LIV med vitesföreläggande, med hänsyn till att vårdnadshavares varierande förutsättningar att ta emot stöd kan leda till negativa konsekvenser för både barnet och syskonen i socioekonomiskt utsatta familjer. Förslaget är inte förenligt med barnets bästa, artikel 3.1 i barnkonventionen. Även om åtgärden är riktad till vårdnadshavaren riskerar barnet eller den unge att uppleva skuld över vitet då utgångspunkten för beslut om insatser eller föreskrifter är barnets eller den unges situation. Vidare innebär förslaget att situationen för socioekonomiskt utsatta familjer, och därmed barn, riskerar att förvärras ytterligare.

Länsstyrelsen anser det problematiskt att möjliggöra för att testa för nykterhet och drogfrihet då ett drogtest kan utgöra ett intrång i den personliga integriteten, vilket bland annat stadgas i regeringsformen

(RF) (2 kap. 6 § RF), den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (artikel 17), Europakonventionen (artikel 8), barnkonventionen (artikel 16), EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna (artiklarna 3, 7 och 8).

En stor andel av unga i risk är utsatta för våld i hemmet. De insatser som föreslås syftar till att den unga ska vistas i hemmet. Det är av yttersta vikt att socialnämnden utrett att hemmet är en trygg miljö fri från våld av vårdnadshavare och syskon. Länsstyrelsen saknar också resonemang om risken för att antalet bortförda barn kan komma att öka vid insatser med stöd av LIV. Denna del bör utredas ytterligare, särskilt när det gäller särskilda risker för barn och unga som lever i en hederskontext.

Avslutningsvis

Om utredningens förslag skulle genomföras finns det potential, särskilt i termer av att stärka barns skydd, främja social rättvisa och förebygga långsiktiga samhällsproblem som kriminalitet och socialt utanförskap. Genom att ge socialtjänsten möjlighet att ingripa tidigt och effektivt i familjer i riskzonen kan samhället ge barn och unga en bättre chans till ett stabilt och bra liv. Men för att det verkligen ska bli bra så krävs, utöver det som beskrivits ovan, även ökade resurser till socialtjänsten för att säkerställa att insatser genomförs på ett rättssäkert och jämlikt sätt samt att åtgärder vidtas för att säkerställa att rättssäkerhet och jämlikhet genomsyrar hela processen, för att undvika diskriminering och felaktiga ingripanden.

Förslaget om att socialtjänsten ska kunna vidta åtgärder utan samtycke från vårdnadshavare kan ha både positiva och negativa konsekvenser för barns rättigheter. Positivt är att det ger barn ett starkare skydd när de utsätts för risker, men samtidigt innebär det en risk för att barns rätt till delaktighet och självbestämmande kan undermineras. Det är därför viktigt att socialtjänstens ingrepp är välmotiverade, rättssäkra och följs upp för att säkerställa att barnets bästa verkligen beaktas vid alla beslut.

För att förhindra eventuella rättighetsbrott måste lagen säkerställa att ingripanden från socialtjänsten är proportionaliteter, välmotiverade och att det finns tillräckliga rättssäkra mekanismer, såsom rätt till överklagande och noggrant beaktande av barnets bästa och delaktighet. Slutligen är det också viktigt att komma ihåg att den primära målgruppen som utredningen vill träffa med sina

förslag är barn och unga som varken är dömda för brott eller har allvarlig brotts-eller missbruksproblematik.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av enhetschef social hållbarhet Jenny Bergkvist med strateg mänskliga rättigheter och barnrätt Rebecka Örnbjär som föredragande.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.